

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	7
Przedmiot pedeutologii	7
O pragmatyce zawodowej.....	8
ROZDZIAŁ 1. KSZTAŁCENIE	11
1.1. Standardy kształcenia nauczycieli.....	12
1.2. Praktyki zawodowe	25
1.3. Krytyka kształcenia nauczycieli	30
1.4. Wyniki kontroli NIK.....	32
ROZDZIAŁ 2. KWALIFIKACJE	35
2.1. Akty normatywne regulujące kwalifikacje nauczycieli	35
2.2. Zmiany w zakresie wymagań kwalifikacyjnych	37
2.3. Przygotowanie, kompetencje i możliwości	42
ROZDZIAŁ 3. OBOWIĄZKI I POWINNOŚCI NAUCZYCIELA	51
3.1. Prawne uregulowanie zadań nauczycieli.....	51
3.2. Powinności nauczyciela.....	56
3.3. Rozwój kompetencji nauczycieli	62
3.4. Etyka zawodowa nauczycieli.....	64
3.5. Dokumentowanie pracy nauczyciela	74
ROZDZIAŁ 4. ROZWÓJ ZAWODOWY	79
4.1. Doksztalcanie i doskonalenie	82
4.2. Awans zawodowy	87
4.3. Innowacyjność.....	97

ROZDZIAŁ 5. OCENA PRACY	109
5.1. Uregulowania prawne.....	110
5.2. Procedura oceny.....	116
5.3. Odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli.....	126
ROZDZIAŁ 6. NAUCZYCIEL W OBLICZU ZMIAN	135
6.1. Wynagrodzenie nauczycieli	135
6.2. Obraz nauczyciela w mediach	138
6.3. Zapowiadane zmiany w przepisach prawa	143
ZAKOŃCZENIE	147
Nauczyciel – przewodnik czy translator? Perspektywy.....	149
BIBLIOGRAFIA	151

WPROWADZENIE

PRZEDMIOT PEDEUTOLOGII

Zgodnie z definicją zawartą w „Nowym słowniku pedagogicznym” Wincentego Okonia pedeutologia to dział pedagogiki (subdyscyplina) zajmujący się zagadnieniami dotyczącymi zawodu nauczyciela¹. W monografii Jolanty Szempruch „Pedeutologia. Studium teoretyczno-pragmatyczne” czytamy, że „współczesna pedeutologia ujmowana jest w kilku znaczeniach:

1. jako nauka o nauczycielu (jedna z dyscyplin pedagogicznych);
2. jako pedagogiczno-filozoficzna refleksja o nauczycielu (filozofia nauczyciela i zawodu nauczycielskiego);
3. jako wiedza o nauczycielu obejmująca rezultaty badań naukowych, rozważań filozoficznych i tradycje; wiedza przekraczająca ograniczenia naukowego modelu poznania”².

Zdaniem Przemysława Ziółkowskiego powstanie pedeutologii wiąże się z profesjonalizacją zawodu nauczyciela. „Profesjonalizm – rozumiany jako zawodowe uprawianie jakiejś specjalności – w odniesieniu do specjalności nauczyciela bywa rozpatrywany w kilku sferach:

- w sferze wiedzy i kompetencji,
- w sferze potrzeb, emocji i wartości,
- w sferze świadomości kontaktu z drugim człowiekiem”³.

Badacze problematyki pedeutologii twierdzą, że z zawodem nauczyciela związane są również takie terminy, jak: deontologia – nauka o powinnościach nauczyciela oraz aksjologia – nauka o wartościach nauczycielskich, w tym o etyce.

Wyodrębnienie pedeutologii (gr. *paindeute's* – nauczyciel; *logos* – słowo, nauka) jako nauki o nauczycielu stanowi o tym, jak istotna jest problematyka kształcenia, rozwoju, doskonalenia, warunków pracy oraz funkcjonowania w społeczeństwie wychowawców przyszłych pokoleń.

¹ W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 2007, s. 305.

² J. Szempruch, *Pedeutologia. Studium teoretyczno-pragmatyczne*, Kraków 2013, s. 19.

³ P. Ziółkowski, *Pedeutologia. Zarys problematyki*, Bydgoszcz 2016, s. 7.

O PRAGMATYCE ZAWODOWEJ

Mimo że Kodeks pracy reguluje zasady dotyczące zatrudniania pracowników, to w przypadku niektórych grup zawodowych wymagane są odrębne przepisy, które umieszcza się w ustawach, zwanych pragmatykami służbowymi.

Magdalena Kijowska podaje, że pragmatyka to ustawa, która reguluje w sposób szczegółowy oraz różny od powszechnego prawa pracy więzi wynikające ze stosunku pracy określonej kategorii pracowników. Określa kompetencje, zasady hierarchii służbowej, a także prawa i obowiązki pracowników pełniących służbę publiczną w szerokim rozumieniu⁴.

Odrębność pragmatyk służbowych oraz ich zakres przedmiotowy jest różny w zależności od sfery zatrudnienia. Karta Nauczyciela reguluje problematykę stosunku pracy. Pragmatyka przewiduje np. nawiązywanie stosunku pracy z pracownikami na podstawie mianowania. Określa, jakie kwalifikacje powinien posiadać kandydat ubiegający się o przyjęcie na stanowisko nauczyciela. Ustala wymagania dotyczące podnoszenia kwalifikacji zawodowych⁵. Ustawa określa również katalog obowiązków nauczyciela, reguluje zagadnienia dotyczące czasu pracy.

Reasumując, należy uznać, że ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela reguluje prawa i obowiązki nauczycieli. Jest ona pragmatyką zawodową, co oznacza, że przy regulacji stosunku pracy osób jej podlegających ma pierwszeństwo przed Kodeksem pracy.

Po fali strajków, jaka przetoczyła się przez Polskę wiosną 2019 roku i ustaleniach, jakie zostały zawarte między strajkującymi a stroną rządową, wydawać by się mogło, że nauczyciele będą mogli spokojnie pracować. Jednak początek 2020 roku przyniósł zapowiedź zmian ustawowych dotyczących pragmatyki zawodowej nauczycieli. Minister Edukacji Narodowej zapewnił, że jest za tym, by był odrębny dokument, który będzie regulował pragmatykę zawodową nauczyciela. „Powinny one nawiązywać do rozwiązań charakterystycznych dla naszej tradycji, specyfiki i być może korzystać z niektórych rozwiązań stosowanych w innych państwach. Wydaje mi się jednak, że nie da się całkowicie kopiować modeli występujących w innych państwach, co

⁴ M. Kijowska, *Czym są pragmatyki służbowe?* (2012). Pobrano z lokalizacji: <http://www.prawnik-online.eu/porady-prawne/pojecie-rodzaje-i-funkcje-pragmatyk-sluzbowych>.

⁵ Tamże.

niektórzy postulują. W tym kontekście wskazuje się najczęściej na Finlandię, głównie dlatego że uczniowie z tego kraju dobrze wypadają w międzynarodowych testach⁶ – podał portal samorządowy. Minister w swojej wypowiedzi przyznał, że znaczącą rolę w zmieniającej się oświacie odgrywa nauczyciel, jego osobowość, stosunek do obowiązków oraz metody pracy. Odniósł się również do zmian w standardach kształcenia nauczycieli. „Pragmatyka zawodowa nauczycieli to jedna z tych kwestii, które nie zostały naprawione ostatnimi reformami. Trzeba porozmawiać o zmianie awansu zawodowego, ocenie pracy nauczycieli, systemie wynagradzania. A także o modyfikacji systemu finansowania oświaty”⁷ – stwierdził minister Dariusz Piontkowski.

Proponowane zmiany stały się inspiracją dla niniejszej publikacji. Rozważając aktualne problemy, z jakimi borykają się nauczyciele, dokonano analizy różnych źródeł: statystyk, raportów, aktów prawnych, prasowych doniesień, a jej efekt przedstawiono w formie studium.

Ze względu na złożony i dynamiczny charakter zjawisk z przyjętych źródeł wybrano składniki, które stanowić będą o konstrukcji całego obszaru badań, przyjmując je jako tytuły rozdziałów przedstawianej analizy: kształcenie, kwalifikacje, obowiązki i powinności, rozwój zawodowy, ocena pracy oraz projektowane zmiany. Należy przy tym podkreślić, że w ostatnim czasie wszystkie te elementy są w stanie permanentnej zmiany. Można odnieść wrażenie, że nie ma nic bardziej pewnego i stałego w oświacie niż właśnie zmiana. Oczekujemy od nauczycieli konkretnych planów, działań, efektów. Czy nasze oczekiwania znajdują uzasadnienie w rzeczywistości nie tylko szkolnej, ale szeroko rozumianej rzeczywistości edukacyjnej?

Dziękuję wszystkim nauczycielom, dyrektorom, pracownikom Kuratorium Oświaty w Katowicach i przedstawicielom związków zawodowych, którzy uczestnicząc w dyskusjach, wskazywali na konieczność opisu tego, co dzieje się w pracy i z czym muszą sobie radzić na co dzień nauczyciele.

⁶ *Pragmatyka zawodowa nauczycieli do zmiany. MEN szykuje projekt ustawy.* Pobrano z lokalizacji: <https://www.portalsamorzadowy.pl/edukacja/pragmatyka-zawodowa-nauczycieli-do-zmiany-men-szykuje-projekt-ustawy,143797.html>.

⁷ Tamże.